

Motion till riksdagen

1987/88:A41

av Alf Wennerfors m. fl. (m)
med anledning av prop. 1987/88:86
om särskilda regionalpolitiska insatser
i Norrbottens län m. m.

1 Inledning

I propositionen presenterar regeringen ännu ett "länspaket", denna gång avseende Norrbottens län. Det är beklagligt att regeringen av taktiska skäl väljer att hantera de djupgående regionalpolitiska problemen i paketform i stället för att i samband med budgetpropositionen redovisa en mera samlad syn på Sveriges regionalpolitiska problem.

Som vi tidigare framhållit i partimotionen 1987/88:A484, "Regionalpolitik för utveckling", är det nödvändigt att regionalpolitiken bedrivs i ett långsiktigt perspektiv. Riskerna med regeringens paketpolitik är uppenbara. Den leder dels lätt till att anslagsnivåer och stödformer varierar mellan olika län på ett sätt som inte kan motiveras utifrån de faktiska förutsättningarna, dels till att kortsiktiga valtaktiska överväganden får ta en för stor del av de begränsade resurser som står till regionalpolitikens förfogande.

En annan risk är att regeringen inför varje "paket" strävar efter att göra en överenskommelse med något storföretag. Vi har tidigare kritiserat överenskommelserna med Volvo, Saab och ABB. Regeringen har på detta sätt understött dessa företags normala expansion. När det gällde dessa storföretags lokaliseringar till Uddevalla, Malmö och Ludvika ansåg vi att de troligen hade genomförts även utan omfattande statligt stöd.

För några veckor sedan tillkännagavs återigen en överenskommelse mellan regeringen och ett stort företag. Det gäller Bolidens gruvinvesteringar. Även om investeringsförutsättningarna för gruvdrift skiljer sig från förutsättningarna för tillverkningsföretag finns det likväl anledning att ställa sig tveksam till denna typ av paketöverenskommelser.

Enligt vår mening kan långsiktig näringslivsutveckling i de regionalpolitiskt svaga delarna av vårt land enbart åstadkommas genom bättre näringslivsklimat i kombination med en hjälp till företagen att övervinna de nackdelar som är förknippade med den geografiska lokaliseringen.

2 Situationen i Norrbottens län

De regionalpolitiska problemen i Sverige är mest accentuerade i Norrbottens län. Det finns flera orsaker till att sysselsättningsproblemen här blivit mest djupgående. Den förhållandevis snabba befolkningstillväxten som medfört att arbetskraften under flera decennier ökat snabbare än i andra delar av Sverige, har bl. a. lett till att utflyttningen från Norrbotten blivit särskilt märkbar.

Den ensidiga näringslivsstrukturen i Norrbotten med dominans av stora, huvudsakligen statligt ägda, industrier (som till exempel LKAB, SSAB, ASSI och Domänverket) är en annan viktig orsak. Dessa företag är verksamma inom branscher som under det senaste decenniet genomgått kraftiga strukturförändringar, vilket bl. a. inneburit minskad sysselsättning. I Norrbotten har detta varit särskilt besvärande, eftersom den under lång tid missgynnade privata sektorn inte haft förmåga att suga upp det arbetskraftsöverskott som uppkommit genom strukturrationaliseringarna.

Mot. 1987/88
A41

Det finns flera bakomliggande orsaker till den dåligt utvecklade privata näringslivsstrukturen i Norrbotten. Ofta nämns de statliga storföretagens "kultur" och attityden till privat företagsamhet som negativa faktorer. Under tidigare decennier har privata företag snarast betraktats som besvärande konkurrenter om utbildad arbetskraft. De statliga storföretagen i Norrbotten har därför förhållandevis sent börjat utnyttja underentreprenörer i större skala. Ytterligare en faktor som kraftigt försvarat för privata företag i Norrbotten har varit den solidariska lönepolitiken. De tidigare mycket lönsamma statliga storföretagen gav länet en lönestruktur som gjorde konkurrenssituationen för de enskilda företagen utomordentligt ofördelaktig.

Under de närmaste åren kommer nya strukturrationaliseringar att genomföras inom företag som LKAB, SSAB och ASSI. Samtidigt finns det emellertid positiva utvecklingstendenser inte minst i Luleåområdet. Rymdverksamheten i Kiruna medverkar också till att ändra stadens image på ett sätt som befrämjar lokalisering av annan verksamhet.

2.1 Energipolitiken

Regeringens energipolitik, som bl. a. innefattar en förtida avveckling av kärnkraften, utgör ett hot mot utvecklingen i Norrbottens län liksom i andra delar av Sverige där elintensiv processindustri är betydelsefull. Den förtida kärnkraftsavvecklingen kommer att leda till ökade elpriser i hela landet. Det kommer att försämra konkurrenskraften för bl. a. stålindustrin och pappers- och massaföretagen.

I partimotionen 1987/88:N28 har vi framhållit de negativa effekterna av den förtida avvecklingen och förordat att utfallet av folkomröstningen 1980 bör respekteras. Det innebär att de nuvarande reaktorerna tas ur drift i den takt som är möjligt med hänsyn till välbefinnande, sysselsättning och miljö. De nuvarande reaktorerna bör användas så länge de uppfyller säkerhetskraven. Därmed bör avvecklingen kunna förskjutas till efter år 2010, vilket ger bättre förutsättningar för att ersättningskraft skall kunna tillföras utan drastiska elprishöjningar.

3 Principer för stöd

Statsmakterna varken kan eller bör detaljstyra näringslivets inriktning och utveckling. Däremot är det väsentligt att det allmänna försöker skapa likvärdiga förutsättningar för näringslivet i hela landet. I den ovannämnda partimotionen om regionalpolitik har vi framfört förslag som syftar till att ska-

pa bättre tillväxtförutsättningar för företag, och därmed fler nya arbetsplatser. Vi vill i detta sammanhang främst understryka vårt förslag till riskgarantilån och den förändrade handläggning av statsmakternas stöd till nytillkommande och expanderande företag. Det är viktigt att dessa stödärenden handläggs på en nivå där det finns en god kunskap om de lokala förhållandena. Vi har därför konsekvent förespråkade ökade möjligheter att handlägga stödet på länsnivå. Vi vill dock varna för en politisering av handläggningen som innebär att man i stället för att i första hand beakta marknadsmässiga och produktionsmässiga förutsättningar för verksamheten sneglar på lokala politiska förhållanden. Det kan lätt innebära att effekten av det statliga stödet blir svaga, olönsamma företag, som inte kan utgöra en livskraftig bas för fortsatt utveckling.

Kompetensutvecklingen utgör ett mycket viktigt inslag i ansträngningarna att förbättra situationen i Norrbottens län. Våra förslag på detta område återfinns i en annan motion (1987/88:Ub32).

4 Anslag över arbetsmarknadsdepartementets huvudtitel

Vi är införstådda med de stora problem som kan förväntas till följd av LKAB:s, SSAB:s och ASSI:s neddragningar. Det skapar allvarliga påfrestningar för dem som direkt och indirekt drabbas.

Regeringen redovisar ett antal förslag till åtgärder inom arbetsmarknadspolitikens område av ganska konventionellt slag. Igångsättningen av flera av dessa insatser och finansieringen av dessa kunde skett betydligt snabbare om regeringen valt att inte gå via riksdagen, utan löst frågorna genom omprioriteringar av befintliga medel och ianspråktagande av finansfullmakten.

Detta framstår som anmärkningsvärt mot bakgrund av regeringens uttalade oro över hur angeläget det är att snabbt möta förväntade problem.

4.1 Arbetsförmedling

Vi föreslår att eventuellt behov av ökade resurser för arbetsförmedlingen (ca 30 års arbetskrafter under en treårsperiod) inledningsvis får lösas genom omdisponering av de betydande resurser som länsarbetsnämnden och länets arbetsförmedlingar totalt förfogar över. Det står regeringen fritt att vid ett senare tillfälle återkomma till riksdagen då dessa möjligheter är uttömda.

4.2 Arbetsmarknadsutbildning

Med hänvisning till att behovet av utbildningsinsatser kommer att vara stort dels för att underlätta ny anställning för många av dem som direkt berörs av varslen, dels för att långsiktigt främja utveckling och sysselsättning i länet, föreslår regeringen totalt 89 milj. kr. för olika utbildningsändamål.

59 milj. kr. av dessa avses utnyttjas för att bl. a. anordna arbetsmarknadsutbildning för ca 2 000 personer. Omfattningen motiveras bl. a. av utbildningsbehov inför Sveriges Radios etablering av ett dotterbolag i Kiruna för uppbörd av licensmedel.

Enligt vår mening kan inte etableringen av detta dotterbolag i Kiruna och eventuellt medföljande utbildningsbehov vara ett skäl för riksdagen att anslå medel för arbetsmarknadsutbildning. Företaget måste självt över sin budget och av sina pengar avdela de resurser det finner rimligt för detta ändamål.

I övrigt instämmer vi i behovet av övriga utbildningsinsatser där en mångfald av utbildningsgivare kan engageras.

Vi vill därutöver markera behovet av datautbildning för småföretagen. Utan tvekan kommer datastöttad företagsledning att bli allt viktigare. Vi tror att denna kompetens är utomordentligt angelägen att "bygga in" i det norrbottniska näringslivet.

Vad avser finansieringen anser vi i likhet med tidigare att medlen kan tas ur finansfullmakten.

4.3 Sysselsättningsskapande åtgärder

Under denna rubrik föreslås medel för "startaaget"-bidrag, rekryteringsstöd samt för att bygga skogsbilsvägar som beredskapsobjekt.

Utifrån det underlag som redovisas i propositionen är det inte möjligt att på tre års sikt bedöma skäligheten av redovisat medelsbehov. För att undvika onödigt dröjsmål bör det ankomma på regeringen att finansiera erforderliga åtgärder med snar igångsättning via finansfullmakten och därefter återkomma till riksdagen då medelsbehovet för kommande budgetår bättre kan överblickas.

4.4 Insatser för de handikappade

Det är självklart att människor med olika handikapp särskilt hårt utsätts för de påfrestningar som den norrbottniska arbetsmarknaden framöver förväntas vidkännas. Det är utomordentligt angeläget att dessa människor får ett aktivt och helhjärtat stöd från såväl medmänniskor som från de offentliga organen.

Vi har under flera års tid, senast i motion 1987/88:N225, föreslagit ett system med flexibla lönebidrag för arbetshandikappade. Regeringen har tidigare envist motsatt sig en sådan förändring, trots att denna ordning också förordats av AMS. Inför kommande budgetår föreslår dock regeringen att en försöksverksamhet skall inledas i två län. Vi anser det självklart att regeringen åtminstone borde göra Norrbottens län till försöksområde.

4.5 Särskilda insatser i Arjeplog

I propositionen lägger regeringen fram förslag om att också kommuner skall kunna erhålla utvecklingsanslag av samma typ som de s. k. länsanslagen. Denna typ av utvecklingsanslag har tidigare varit förbehållna länsstyrelserna. Enligt vår mening bryter regeringen därmed mot en viktig princip i den nuvarande regionalpolitiken. Vad gäller utvecklingen i enskilda kommuner måste det också för framtiden finnas möjligheter för länsstyrelserna att väga olika inomregionala intressen och utvecklingsförutsättningar mot varandra.

Vi förordar därför att länsstyrelsen i Norrbotten inom ramen för det av regeringen föreslagna medelstillskottet på 100 milj. kr. med en friare användning jämfört med länsanslagen också tillgodose behovet av utvecklingsinsatser i Arjeplogs kommun.

5 Anslag över industridepartementets huvudtitel

5.1 Lokaliseringsbidrag, m. m.

Regeringen föreslår riksdagen att under innevarande budgetår anvisa ytterligare 440 milj. kr. till lokaliseringsbidrag. Det innebär att regeringen när det återstår några månader av budgetåret på tilläggsbudget föreslår ett belopp som innebär mer än en fördubbling av det ursprungliga anslaget.

Den ökade åtgången av lokaliseringsbidrag kan till stor del härledas till det s. k. Bolidenpaketet som innebär långtgående löften om statliga insatser, bl. a. 314 milj. kr. i lokaliseringsbidrag. Vi finner det anmärkningsvärt att regeringen utan riksdagens hörande träffar överenskommelser som kräver så omfattande anslagsökningar. Riksdagen har därmed kommit att ställas inför fullbordat faktum.

5.2 Särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbottens län

Under detta nya anslag har regeringen lagt förslag till ett antal insatser som syftar till att bl. a. förstärka forsknings- och utvecklingsmiljön i Luleå, utvecklingsstöd för stiftelsen Aurorum (3 milj. kr.), vissa insatser vid högskolan (38 milj.kr.), och stöd till en teknikby i anslutning till högskolan i Luleå.

Vad gäller förslaget till stöd till en s. k. teknikby i Luleå kan det konstateras att det beslutsunderlag regeringen presenterar i propositionen är minst sagt knapphändig. Detta gör det omöjligt för riksdagen att ta ställning till förslaget. Regeringen bör återkomma till riksdagen med en närmare redovisning av kostnader, finansiering och villkor för uthyrning etc. För att inte försena tillkomsten av teknikbyn bör länsstyrelsen ur länsanslaget kunna bestrida kostnader för viss projektering m. m.

Inom ramen för de föreslagna 100 milj. kr. till länsstyrelsens förfogande bör såväl insatserna för att förstärka forskningsviljan som teknikspridnings- och utvecklingsprogram för sågverk och trämanufakturindustrin kunna rymmas.

Vidare finns i propositionen förslag om särskilda insatser i Kiruna, Gällivare och Kalix kommuner. Vi anser att dessa insatser bör kunna täckas inom ramen för det ovan nämnda särskilda länsanslaget.

Formerna för hur man skall skapa bättre förutsättningar för de mindre företagens riskkapitalförsörjning har vid flera tillfällen behandlats i riksdagen, t. ex. beträffande Blekingeinvest och Sorbinvest. I båda dessa fall har vi föreslagit att riskkapitalet skulle säkerställas genom ett ränte- och amorteringsfritt lån. Riksdagen har tidigare uttalat viss öppenhet för formerna för denna riskkapitalförsörjning, varför vi nu i likhet med tidigare tillfällen föreslår laneformen.

Regeringen föreslår att ett nytt anslag för särskilda regionalpolitiska insatser förs upp på statsbudgeten. Medlen skall enligt propositionen vara ett komplement till ordinarie stödformer.

Genom den höjning av det totala länsanslaget med 200 milj. kr. som en riksdagsmajoritet drev igenom mot socialdemokraternas vilja kunde ytterligare betydande resurser tillföras det regionalpolitiska arbetet i länen – inte minst i Norrbotten.

Under innevarande budgetår utgår via länsanslaget 105 milj. kr. till Norrbotten för regional utveckling.

Vi har understrukt hur viktigt det är att länsstyrelserna betydligt friare kan utnyttja dessa medel. Vi utgår ifrån att det nya anslaget med friare användning kan utnyttjas på ett kreativt sätt och bli en förebild för regeländringar för de nuvarande länsanslagen. Vi förväntar oss att den regionalpolitiska utredningen lägger förslag i denna riktning.

5.4 Rymdsatsningar

Regeringens förslag innebär ökade anslag till den nationella rymdverksamheten. Det är i och för sig positivt. Frågan om Kirunas framtid som europeiskt rymdcentrum i norr avgörs emellertid i högre grad av Sveriges inställning till ESA-samarbetet. Regeringen anser inte att Sverige skall delta i arbetet med rymdstationen Columbus. I detta projekt ingår en s. k. polär plattform, dvs. en satellit som är stationär rakt över nordpolen. Kommunikationerna med denna måste ske från en plats norr om polcirkeln. ESRANGE-stationen i Kiruna används redan för flera ESA-projekt. Emellertid finns det en uppenbar risk att ESA inte väljer att utnyttja ESRANGE som markstation för den polära plattformen om Sverige inte vill medverka i Columbusprojektet.

Moderata samlingspartiet har, senast i partimotionen 1987/88:U7, förespråkat att Sverige i full utsträckning deltar i ESA-samarbetet och successivt ökar sin deltagarandel. I en gemensam borgerlig reservation med anledning av motion 1987/88:N259 krävs att Sverige ökar sina insatser i ESA och även medverkar i Columbusprojektet.

En svensk medverkan i Columbusprojektet skulle innebära att Kiruna blev fast etablerat som norra Europas rymdcentrum.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående principerna för regionalpolitiskt stöd,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående omprioritering av resurser för arbetsförmedling.

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående arbetsmarknads- och utbildningsinsatser i Norrbottens län.

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående sysselsättningskapande åtgärder i Norrbottens län.

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående särskilda insatser för handikappade i Norrbottens län.

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående särskilda insatser i Arjeplogs kommun.

7. att riksdagen till Arbetsmarknadspolitiska insatser i Norrbottens län på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisar ett reservationsanslag av 31 650 000 kr.,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående statligt stöd till en teknikby i Luleå.

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående teknikspridningsprojektet.

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående utvecklingsinsatser för sågverks- och trämanufakturindustrin i Norrbottens län.

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående särskilda utvecklingsinsatser för näringslivet i Kiruna, Gällivare och Kalix kommuner.

12. att riksdagen till regionalt investmentbolag i Norrbottens län på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisar ett reservationsanslag av 30 000 000 kr. samt bemyndigar regeringen att utge ett under fem år ränte- och amorteringsfritt lån i enlighet med vad som i motionen anförts, samt att därmed avslå regeringens förslag att bemyndiga regeringen att besluta om villkor för stöd till utvecklings- och investmentbolag i Norrbottens län.

13. att riksdagen till särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbottens län på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisar ett reservationsanslag av 46 000 000 kr.,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående försöksverksamhet med friare användning av de regionalpolitiska länsanlagen.

Stockholm den 11 april 1988

Alf Wennerfors (m)

Bengt Wittbom (m)

Anders G Högmark (m)

Erik Holmkvist (m)

Sten Svensson (m)

Sonja Rembo (m)

Ingrid Hemmingsson (m)

Hans Dau (m)

Gullan Lindblad (m)